

нагади про громадську повинність, без жадного натяку на бойкот Думи —сам собою склався такий настрій, що дуже нагадує собою бойкот. Слова такого ніхто майже не промовив, а на ділі щось дуже на те окидьтється. Звичайно бойкотом цієї байдужості й апатії назвати не можна, бо саме розумівши бойкоту підковує нам на думку щось активне, якісь подільні заходи. В теперішній виборчій процедурі нічого такого не бачимо,—тут єсть усе, що хочете, тільки не відомий, активний протест проти давніх правових обставин. Можна це назвати усунуванням, умовлянням рук, бажанням мати святий спомій, тільки не бойкотом, що ставити собі певну мету і йде до неї наперед обраними шляхом. Оцей пасивний з конечності, з неминуючого характер виборчої процедури заставляє пожалувати навіть за тактику справжнього бойкоту, хоч би скільки сумнівних викликає що до себе останній. Уявити тільки собі „парламент“, у якому б жаден „лівак“ не певав загальної гармонії, в якому б Пурішкевич за голову правив, у центрі засідали б Валей-Марков а Валей-Шульгиним та славетним Анатолем Івановичем Савенком по боках, а крайню ліву іспещував би десяток-другий октавистських недостатків—і то любю од самої думки ставе. Не знаю, чи такльки „скупчо“ без Шнагарава було б тоді д. Коконцеву, а чи не заголозив би він—та дайте ж хоч одного, хоч поганького якого, але справжнього „лівака“! І коли б такий „гармонійний“ парламент“ сам де робівся,—вважаючи на „депутатські дієти“, патріоти цього, певна річ, не зроблять,—то розуветати доведеться й його як кривоногий дві перші Думи, і що швидше то краще, бо ніхто не годен витримати „въ болъшомъ количествѣ“ гармонії з Пурішкевича, Валей-Маркова та Савенка. За що інше, а за це сміливо можна рувитися.

І не тільки ціваво було-б поглянути на такий ідеально-гармонійний парламент, що то він наробив би, а навіть користь і наука з того була-б чимала. Звичайно, не нам наука, а тим, хто домагається „работоспособности“ Думи, це було-б таке дошкульне *argumentum a contrario*, з яким по силі не можуть ніякі повитавні докази порівнятися. Довольте, скільки хочте, що тільки з боротьби думок народжається истина, що парламентську роботу робити можна тільки тоді, коли за нею створюється заступнича всіх думок та наирямів, що з гармонією, та ще під такий повний загадковий невпевности час, далеко не зайдеш—уєе це занадто „теоретично“ для наших високих політиків, уєе це „паблова з гнилых европейських развѣж“, негодящий для нас, бо ми-ж „самобитні“ і своїм власним шляхом ідемо. Ну, то нехай би вже на всю широчінь і розгорнулася ота „самобитність“, нехай би ніщо не перебувало високим політикам бігти своїм власним шляхом... Пес, кажуть аж доти не навчаться плавати, доки води в вука не набере—то хай-би вже швидше набірали наші політики коли цього обминути не можна, і що дужче, то в пам'ятку більше буде: більш і силуватимуться, щоб виплисти. А коли й не виплвуть біда теж не велика: інші знайдуться. Як сироба, як наука довідомо така гармонійна, одним лидем чорно-жовта Дума була-б такою водою в вука нашим політикам, після якої вже не можна було-б не плавати,—хіба що сразу вже на дво прускається.

Та і з другого боку гармонійний парламент не може викликати ніякого страху. Річне не буде, як є, бо-ж і тепер, коли „какъ въ лучшій домѣх“ і правдо маємо, і центр, і опозицію, практично всі справи рішення по своєму ті-же таки Пурішкевич з Валаями всяких рагів. „Голоси опозиції“—то тільки гарнизр до неми-

нучої реакційної локшини; локшиною виявляється, а гарнизр попросту викидають. Іли реакційну локшину з гарнизром—зімо і без його: на смак од того гірше не буде, бо той самий кухарь П варитиме, той самий Пурішкевич мішатиме, а Шульгин солитиме. І тепер круто замкнемо ця тепла компанія, та ще й нахвалюється на всяких „кадокич“,—от і зробити-5 їй таку вітку, щоб без них замисювала. Єсть закони природи, які крутіше не дають замисити, уєе одно чи з нахвалками чи без них. До крайньої межі й так уєе дішли в 3-ій Думі і податись просто вже нікуди.

Але це, звичайно, утопія, фантастичні думи, фантастичні мрії. Раз поставлена на відповідку колю, виборча процедура силою самої інерції докотиться до кінця. Іде й йтиме, теж силою інерції, боротьба між „лівими“ і „правими“, певна річ у межах, що називає на соколине око бравого пристава не здаються „настроєними“. Проти волі й охоти втягнути в цю процедуру, теж силою інерції, подаватимуть виборці голоси за „налюбленних людей“. Прокочать, не вважаючи на всі заходи, й невеличке число посел з опозиції, аби про людське око, для духу та на росилд була—„какъ въ лучшійх домѣх“, моваля. Отже всі справа в майбутній Думі так само будуть ставитись на обміркування, так само словесні баталії обдубатимуться й так само змигатимуться на головах праві і ліві, як це було й попередю. Хотемо чя не хотемо, а торкаться там і наших болочих справ,—значить, мусимо дбати, щоб торкались їх хот трохи пристойніше. Отже доводиться региструвати факти, вгадувати настрої розшукувати тенденції „моменту“. Невдачна це, коли по правді говорити, робота, але і її треба робити, там то до неї й обернемоєь далі.

Сергій Єфремов.

лашові, як не в Великоросії, в самому центрі великоруської земелі? Отже ні: там його майже не чути, зате розпинаються за його люде, яким великоруський націоналізм привабливо далека справа, і в стороні, що ніяких хоритей для себе од того націоналізму не зяскає. Всі оті Трегубови, Атанасевичі, Андришчуки і Стортяки і т. и.—по їм націоналістична Гекуба і що вони націоналістичній Гекубі? Проте цей надприродний конкубінаг імпрозізованих патріотів з націоналістичною Гекубою показує, який добрий вих воми мають і як зуміли вони привагтуритись щільньою до обставин. Офіційний націоналізм—адже він тільки на зневажити до інших національностей і виділять, тільки тама орутаннями випирами й живитись, по підймаються в атмосфері національної ворожнечі. Тих випарів нема і не може бути там, де людість належить до однієї нації, як у центральній Великоросії, зате тим густіші воми, що націоналісти оточуни більш покултані. А нема, певне, більш покултанні і більш ненормальні стосунки національних, як у нас на Україні. Найбільша мислелюдність належить тут до неприязної національності, якій давно вже зведено „не бути“ на білому світі; дали, тут же проходить „межа осліпости“ в оуби І деморалізуючими надсідками; тут же такі гнідяться як „польська патрїя...“ Одно слово—з на чоому награвати спеціалістам од патріотизму й е коло чою рука погріті... „Мавешинство“—раз, „жид“—два, „поляк“—три. Умій тільки воног зацалити, а вже залучаду буде!

І воног запалено здавна. Поки український рух, правдукай і зацпанний грубим шаром заборог, тлів там дець у глїбїни, несприятливо для стороннього оуба—погза патріоти задельвольняи свої націоналістичній аветяній коштом „жїда“ та „ляка“. Але останніми часами преференс рїшче починає схїлятися на наш бїк, хотя не забавують, певна річ, і двох попередніх „внутренніх ворогів“. Тут нема потреби згадувати про ті націоналістичні оргї, що відймаються крук

вїтаганого „мавешинства“ й не мїнають вї одлого провагу українського руку. Треба тільки зазначити, що українсьоержера писаньня „Кїевлянина“ і „Подольянина“, Черниговського Слова“ і „Русской Правди“ та ще як там вони затурься, потроху підготовляють грунт до того, що на націоналістичному оубрї „мавешинство“ все більш й більш простора починає займатї; на боротьбу в зїм видождьється все численїша рать „богатырї слова і дїла“ в стародавньому спеціфічному розумїннї цих олів. І от ми дїждьались нарештї того, що українство стало одним з кїлючїх пїд час виборів, що на йому окулчено чи не найбільшю паїку тієї зневажитї, без якої жїдеа „порядний патріот“ не може обїїтїся. А це, мїж янїшам, ставить яовїше, вирівняє нашу національну сїраву і в другого боку, не згадуючи вже про те, що здобуває до неї загальний інтерес у найрізноманїтїнїших крукгах. Отже українська справа і з негативного і з позитивного боку робитья потроху пїдцентром, у якому сходяться передвїборчї натїки в нашому краї, як воно ї повинно власне бути.

Кажу—центром і не думаю, що в цьому можна знайти якїсь перебільшення. Згадаймо тільки всі попередні вибори і зважмо, як поставлено було за них українську сїраву, а потїм порївняймо з теперїшніми, зяшши до того ж на увагу, що попередні вибори одбувались за далеко крапїх для громадянства обставїн і що, значить, одвертїй поставленої нашої справи обставїни тепер взагалї не сприяють. Але навіть за таких умови ми бачимо замітє аротстання вага українства пїд час виборів. І до вагу одїсноє вже валежним способом а обох бокїв: і правї, і лїви партї, кожна по своєму, а зажалим вже по вагу і роблять відповїдні заходи, щоб так чи інакше її використати. Ми знаємо, що правї партї, а особливо націоналісти, які звали собі у нас захїстє кубельчє, де дали все більш починають виділитї спеціально на „мавешинствї“,—ї це цілком натурально. Що там собі не говори про „жид-

довское зявїльє“ та „польскую интригу“—ці питання мають виключно місцевий характер і по-за межою осліпости та етнографїчною Польшею викликати можуть тільки теоретичний інтерес. На них патріоти собі великих лаврів у майбутньому не можуть сподїватїся і од такою чи иншого розьязненя цах справ доля Росїї дуже не одмінїться. І наша річ у українським питанням, і не дурно на йому шукають лаврів не тільки реакційні крукги російського громадянства, а й ті, хто тепер рїдїняється пїд поступовїсть—од ліберал-націоналістів з „Утра Росїї“ до правїших к.д. а „Русской Мисли“. Адаже з цах саме крукгів і вдерано на гвалт, запроноуючи, мовляв л. Сїрвує, „вїсїчайшимь и неслїжнїшимь (!) расколїзмь въ русской (sic) нацїи, котрий являєсь... подїянїямь государстїеннїмь и народнїмь обїдїєнїємь“, як що українство у велику силу розростеться. Енергїї оїва повнїзвї відповїдїтї в енергїї сїла. На таку сату приваду, як агаданий „розколї“, оправдї можна спїямати людеї, яких важко вловити і на „жїда“, і на „ляка“. Отже хоча б їя випадковї причина яводи водїли виборїнями і віддали їмї голоси за націоналістїв—голосують же, напр., на Подїлї до архїєрея, щоб, як запевняє наш зацїпувач, „вїпхнути еї. Серафїма в Думу, абї в апарїї стало сподїїшїше...“)—проте в основї своїй вїборче групування має боротьбу з українством, і як а національним рухом, і я в демократичноу течїю, що стоїть за інтереси насамперед шїроких мас на Україні. З другого боку те ж саме початують, здеться, розбїратї і поступовїї елементї: що впадї агресивного націоналізму не тільки на українствї ошкваше, але заходило грунтом і загально-демократичнї домагаїннї. З цього повстає пїд час теперїшнїх виборів ціла низка нових політичних комбінацій, до яких ще маємо вернутїся.

Сергїї Єфремов.